Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τρίτο τμήμα)

της 5ης Απριλίου 2017*

«Παράβαση κράτους μέλους — Περιβάλλον — Οδηγία 2008/50/ΕΚ — Ποιότητα του ατμοσφαιρικού αέρα — Άρθρο 13, παράγραφος 1 — Παράρτημα XI — Ημερήσιες και ετήσιες οριακές τιμές για τις συγκεντρώσεις $ΑΣ_{10}$ — Συστηματική και διαρκής υπέρβαση των οριακών τιμών — Άρθρο 22 — Μετάθεση της ημερομηνίας λήξεως των προθεσμιών που έχουν ταχθεί για την επίτευξη ορισμένων οριακών τιμών — Όροι εφαρμογής — Άρθρο 23, παράγραφος 1 — Σχέδια για την ποιότητα του αέρα — Περίοδος υπερβάσεως "όσο το δυνατόν συντομότερη" — Κατάλληλα μέτρα — Στοιχεία εκτιμήσεως»

Στην υπόθεση C-488/15,

με αντικείμενο προσφυγή λόγω παραβάσεως βάσει του άρθρου 258 ΣΛΕΕ, ασκηθείσα στις 14 Σεπτεμβρίου 2015,

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τις E. Kružíková, S. Petrova και P. Mihaylova, καθώς και από τον E. Manhaeve,

προσφεύγουσα,

κατά

Δημοκρατίας της Βουλγαρίας, εκπροσωπούμενης από τις E. Petranova και M. Georgieva,

καθής,

υποστηριζόμενης από τη

Δημοκρατία της Πολωνίας, εκπροσωπούμενη από την A. Gawłowska, καθώς και από τους B. Majczyna και D. Krawczyk,

παρεμβαίνουσα,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα),

συγκείμενο από τους L. Bay Larsen, πρόεδρο τμήματος, M. Βηλαρά, J. Malenovský, M. Safjan (εισηγητή) και D. Šváby, δικαστές,

γενική εισαγγελέας: J. Kokott

γραμματέας: M. Aleksejev, διοικητικός υπάλληλος,

* Γλώσσα διαδικασίας: η βουλγαρική.

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 29ης Σεπτεμβρίου 2016,

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 10ης Νοεμβρίου 2016,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με το δικόγραφο της προσφυγής της, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ζητεί από το Δικαστήριο να διαπιστώσει ότι η Δημοκρατία της Βουλγαρίας:

— λόγω της συστηματικής και διαρκούς, από το 2007 μέχρι τουλάχιστον και το 2013, μη τηρήσεως των ημερήσιων και ετήσιων οριακών τιμών για τις συγκεντρώσεις $ΑΣ_{10}$ στις ζώνες και στους οικισμούς BG0001 Σόφια, BG0002 Πλόβντιφ, BG0004 βόρεια Βουλγαρία, BG0005 νοτιοδυτική Βουλγαρία και BG0006 νοτιοανατολική Βουλγαρία,

— λόγω της συστηματικής και διαρκούς, από το 2007 μέχρι τουλάχιστον και το 2013, μη τηρήσεως της ημερήσιας οριακής τιμής που ισχύει για τις συγκεντρώσεις $ΑΣ_{10}$ στη ζώνη BG0003 Βάρνα και της ετήσιας οριακής τιμής κατά τα έτη 2007, 2008 και 2010 έως τουλάχιστον και το 2013, στην ίδια ζώνη BG0003 Βάρνα,

— ελλείψει συμπληρωματικών πληροφοριών που να αποδεικνύουν ότι υπήρξε μεταβολή στην εν λόγω κατάσταση υπερβάσεως των ημερήσιων και των ετήσιων οριακών τιμών για τα $ΑΣ_{10}$ στις ως άνω ζώνες και οικισμούς,

εξακολουθεί να παραβαίνει τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 13, παράγραφος 1, σε συνδυασμό με το παράρτημα XI της οδηγίας 2008/50/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 2008, για την ποιότητα του ατμοσφαιρικού αέρα και καθαρότερο αέρα για την Ευρώπη (ΕΕ 2008, L 152, σ. 1), και

— λαμβανομένης υπόψη της τελευταίας ετήσιας έκθεσης για την ποιότητα του αέρα, όσον αφορά το 2013, κατά την οποία οι υπερβάσεις των ημερήσιων και ετήσιων οριακών τιμών για τις συγκεντρώσεις $ΑΣ_{10}$ εξακολούθησαν σε όλες τις ως άνω ζώνες και οικισμούς, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 23, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας αυτής, και ειδικότερα την υποχρέωση να μεριμνά ώστε η περίοδος υπερβάσεως να είναι όσο το δυνατόν συντομότερη, η παράβαση δε αυτή συνεχίζεται ακόμη.

Το νομικό πλαίσιο

Η οδηγία 96/62/ΕΚ

2 Το άρθρο 7 της οδηγίας 96/62/ΕΚ του Συμβουλίου, της 27ης Σεπτεμβρίου 1996, για την εκτίμηση και τη διαχείριση της ποιότητας του αέρα του περιβάλλοντος (ΕΕ 1996, L 296, σ. 55), με τίτλο «Βελτίωση της ποιότητας του αέρα του περιβάλλοντος – Γενικές απαιτήσεις», όριζε, στις παραγράφους 1 και 3:

«1. Τα κράτη μέλη μεριμνούν για την τήρηση των οριακών τιμών.

[…]

3. Τα κράτη μέλη εκπονούν σχέδια δράσης με τα βραχυπρόθεσμα μέτρα στην περίπτωση κινδύνου υπέρβασης των οριακών τιμών ή/και των ορίων συναγερμού, ώστε να μειωθεί ο κίνδυνος υπέρβασης και να περιορισθεί η διάρκειά του. Τα σχέδια αυτά μπορούν να περιλαμβάνουν ενδεχομένως μέτρα ελέγχου και, εφόσον αυτό είναι αναγκαίο, μέτρα αναστολής των δραστηριοτήτων που συμβάλλουν στην υπέρβαση των οριακών τιμών, περιλαμβανομένης της κυκλοφορίας αυτοκινήτων.»

3 Το άρθρο 8 της οδηγίας αυτής, με τίτλο «Μέτρα εφαρμοστέα στις ζώνες όπου τα επίπεδα υπερβαίνουν την οριακή τιμή», προέβλεπε, στις παραγράφους 1, 3 και 4:

«1. Τα κράτη μέλη καταρτίζουν κατάλογο των ζωνών και των οικισμών όπου τα επίπεδα ενός ή περισσοτέρων ρύπων υπερβαίνουν την οριακή τιμή προσαυξημένη κατά το περιθώριο ανοχής.

[…]

3. Στις ζώνες και τους οικισμούς της παραγράφου 1, τα κράτη μέλη μεριμνούν για την εκπόνηση ή την εφαρμογή σχεδίου ή προγράμματος, προς επίτευξη της οριακής τιμής εντός της οριζόμενης προθεσμίας.

Το σχέδιο ή πρόγραμμα, το οποίο θα πρέπει να είναι προσιτό στο κοινό, περιλαμβάνει τουλάχιστον τις πληροφορίες που απαριθμούνται στο παράρτημα IV.

4. Στις ζώνες και τους οικισμούς που αναφέρονται στην παράγραφο 1 όπου περισσότεροι του ενός ρύποι υπερβαίνουν τις οριακές τιμές, τα κράτη μέλη υποβάλλουν ολοκληρωμένο σχέδιο που καλύπτει όλους τους εν λόγω ρύπους.»

4 Κατά το άρθρο 11 της εν λόγω οδηγίας, με τίτλο «Διαβίβαση πληροφοριών και εκθέσεων», τα κράτη μέλη υπείχαν υποχρέωση να γνωστοποιούν στην Επιτροπή ετήσιες εκθέσεις για την τήρηση των οριακών τιμών που ίσχυαν για τις συγκεντρώσεις $ΑΣ_{10}$.

Η οδηγία 1999/30/ΕΚ

5 Κατά την αιτιολογική σκέψη 7 της οδηγίας 1999/30/ΕΚ του Συμβουλίου, της 22ας Απριλίου 1999, σχετικά με τις οριακές τιμές διοξειδίου του θείου, διοξειδίου του αζώτου και οξειδίων του αζώτου, σωματιδίων και μολύβδου, στον αέρα του περιβάλλοντος (ΕΕ 1999, L 163, σ. 41):

«[Εκτιμώντας] ότι η οδηγία 96/62/ΕΚ απαιτεί, για ζώνες όπου οι συγκεντρώσεις ρύπων στον ατμοσφαιρικό αέρα υπερβαίνουν τις οριακές τιμές προσαυξημένες κατά το τυχόν ισχύον προσωρινό περιθώριο ανοχής, την ανάπτυξη σχεδίων δράσης προκειμένου να εξασφαλιστεί η συμμόρφωση με τις οριακές τιμές μέχρι την (τις) καθοριζόμενη(-ες) ημερομηνία(-ες)· ότι αυτά τα σχέδια δράσης και άλλες στρατηγικές μείωσης, στο βαθμό που έχουν σχέση με τα σωματίδια, θα πρέπει να αποσκοπούν στη μείωση των συγκεντρώσεων λεπτών σωματιδίων στο πλαίσιο της συνολικής μείωσης των συγκεντρώσεων σωματιδίων».

6 Το άρθρο 5 της οδηγίας 1999/30, με τίτλο «Σωματίδια», όριζε:

«1. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να εξασφαλίσουν ότι οι συγκεντρώσεις $ΑΣ_{10}$ στον αέρα του περιβάλλοντος, όπως εκτιμώνται κατά το άρθρο 7, δεν υπερβαίνουν τις οριακές τιμές που αναφέρονται στο μέρος Ι του παραρτήματος ΙΙΙ από τις καθοριζόμενες στο μέρος αυτό ημερομηνίες.

[…]

3. Τα σχέδια δράσης για τα $ΑΣ_{10}$ που καταρτίζονται κατά το άρθρο 8 της οδηγίας 96/62/ΕΚ και οι γενικές στρατηγικές για τη μείωση των συγκεντρώσεων $ΑΣ_{10}$, αποσκοπούν επίσης στη μείωση των συγκεντρώσεων $ΑΣ_{2,5}$.

4. Όταν σημειώνεται υπέρβαση των οριακών τιμών για τα $ΑΣ_{10}$ που αναφέρονται στο μέρος Ι του παραρτήματος ΙΙΙ λόγω συγκεντρώσεων $ΑΣ_{10}$ στον αέρα του περιβάλλοντος, οφειλομένων σε φυσικά φαινόμενα, η υπέρβαση δε αυτή συνεπάγεται συγκεντρώσεις υπερβαίνουσες σημαντικά τα συνήθη βασικά επίπεδα από φυσικές πηγές, τα κράτη μέλη ενημερώνουν την Επιτροπή κατά το άρθρο 11 παράγραφος 1 της οδηγίας 96/62/ΕΚ, και παρέχουν την αναγκαία αιτιολόγηση ώστε να αποδεικνύεται ότι οι υπερβάσεις αυτές οφείλονται σε φυσικά φαινόμενα. Στις περιπτώσεις αυτές, τα κράτη μέλη υποχρεούνται να εφαρμόζουν σχέδια δράσης κατά το άρθρο 8 παράγραφος 3 της οδηγίας 96/62/ΕΚ, μόνον όταν οι οριακές τιμές που αναφέρονται στο μέρος Ι του παραρτήματος ΙΙΙ σημειώνουν υπέρβαση οφειλόμενη σε άλλες αιτίες, εκτός των φυσικών φαινομένων.»

7 Κατά το άρθρο 12 της οδηγίας 1999/30, τα κράτη μέλη όφειλαν να θέσουν σε ισχύ τις αναγκαίες νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις προκειμένου να συμμορφωθούν προς την οδηγία έως τις 19 Ιουλίου 2001.

8 Προς διασφάλιση της προστασίας της ανθρώπινης υγείας, το παράρτημα ΙΙΙ της εν λόγω οδηγίας καθόριζε δύο είδη οριακών τιμών για τα σωματίδια $ΑΣ_{10}$, διακρίνοντας δύο στάδια τα οποία υποδιαιρούνταν σε δύο περιόδους. Όσον αφορά τις περιόδους του σταδίου 1, από 1ης Ιανουαρίου 2005 έως 31 Δεκεμβρίου 2009, δεν έπρεπε, αφενός, να γίνεται υπέρβαση της ημερήσιας τιμής των 50 $μg/m^3$ πλέον των 35 φορών ανά ημερολογιακό έτος και, αφετέρου, η ετήσια τιμή της οποίας δεν έπρεπε να γίνεται υπέρβαση ήταν 40 $μg/m^3$ ανά ημερολογιακό έτος. Όσον αφορά τις περιόδους του σταδίου 2, από 1ης Ιανουαρίου 2010, αφενός, δεν έπρεπε να γίνεται υπέρβαση της ημερήσιας τιμής των 50 $μg/m^3$ πλέον των 7 φορών ανά ημερολογιακό έτος και, αφετέρου, η ετήσια οριακή τιμή ήταν 20 $μg/m^3$ ανά ημερολογιακό έτος.

Η οδηγία 2008/50

9 Οι αιτιολογικές σκέψεις 2, 16, 18 και 19 της οδηγίας 2008/50 έχουν ως εξής:

«(2) Για να προστατευθεί η ανθρώπινη υγεία και το περιβάλλον γενικότερα, είναι ιδιαίτερα σημαντικό να καταπολεμηθούν οι εκπομπές ρύπων στην πηγή και να εντοπισθούν και εφαρμοσθούν τα αποτελεσματικότερα μέτρα για τη μείωση των εκπομπών σε τοπικό, εθνικό και κοινοτικό επίπεδο. Γι' αυτόν το λόγο θα πρέπει να αποφεύγονται, να προλαμβάνονται ή να μειώνονται οι εκπομπές επικίνδυνων ατμοσφαιρικών ρύπων, θέτοντας παράλληλα κατάλληλους στόχους για τον ατμοσφαιρικό αέρα που να λαμβάνουν υπόψη τα αντίστοιχα πρότυπα, τις κατευθυντήριες γραμμές και τα προγράμματα του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας.

[…]

(16) Για ζώνες και περιοχές με ιδιαίτερα αντίξοες συνθήκες θα πρέπει να προβλέπεται δυνατότητα παράτασης της προθεσμίας συμμόρφωσης με τις οριακές τιμές για την ποιότητα του αέρα όταν, παρά την εφαρμογή των ενδεδειγμένων μέτρων για την καταπολέμηση της ρύπανσης, εξακολουθούν να υφίστανται σοβαρά προβλήματα συμμόρφωσης σε συγκεκριμένες ζώνες και οικισμούς. Κάθε παράταση προθεσμίας για συγκεκριμένη ζώνη ή οικισμό θα πρέπει να συνοδεύεται από αναλυτικό σχέδιο αξιολογούμενο από την Επιτροπή με στόχο να εξασφαλισθεί η συμμόρφωση εντός της εγκριθείσας παράτασης. Η ύπαρξη των αναγκαίων κοινοτικών μέτρων που αντικατοπτρίζουν το επίπεδο φιλοδοξίας που έχει επιλεγεί στη θεματική στρατηγική για τη ρύπανση της ατμόσφαιρας με στόχο τη μείωση των εκπομπών πηγής είναι σημαντική για μια

αποτελεσματική μείωση των εκπομπών εντός του χρονικού πλαισίου για συμμόρφωση προς τις οριακές τιμές που θεσπίζεται στην παρούσα οδηγία. Το στοιχείο αυτό θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη όταν εξετάζονται αιτήσεις για παράταση των προθεσμιών συμμόρφωσης.

[…]

(18) Θα πρέπει να διαμορφωθούν σχέδια για την ποιότητα του αέρα για ζώνες και οικισμούς όπου παρατηρείται υπέρβαση των συγκεντρώσεων των ρύπων στον αέρα συγκριτικά προς τις σχετικές τιμές-στόχους για την ποιότητα του αέρα, μετά από προσαύξησή τους κατά τα ενδεχομένως ισχύοντα προσωρινά περιθώρια ανοχής. Οι ατμοσφαιρικοί ρύποι οφείλονται σε πολλές και διάφορες πηγές και δραστηριότητες. Για να εξασφαλισθεί η συνέπεια μεταξύ των επιμέρους πολιτικών, τα σχέδια για την ποιότητα του αέρα θα πρέπει, όπου είναι εφικτό, να συνάδουν και να ενσωματώνονται στα σχέδια και τα προγράμματα που εκπονούνται σύμφωνα με την οδηγία 2001/80/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Οκτωβρίου 2001, για τον περιορισμό των εκπομπών στην ατμόσφαιρα ορισμένων ρύπων [(ΕΕ 2001, L 309, σ. 1)], την οδηγία 2001/81/ΕΚ [του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Οκτωβρίου 2001, σχετικά με εθνικά ανώτατα όρια εκπομπών για ορισμένους ατμοσφαιρικούς ρύπους (ΕΕ 2001, L 309, σ. 22),] και την οδηγία 2002/49/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Ιουνίου 2002, σχετικά με την αξιολόγηση και τη διαχείριση του θορύβου [(ΕΕ 2002, L 189, σ. 12)]. Θα ληφθούν επίσης πλήρως υπόψη οι στόχοι για την ποιότητα του αέρα που προβλέπονται στην παρούσα οδηγία οσάκις εκδίδονται άδειες για βιομηχανικές δραστηριότητες σύμφωνα με την οδηγία 2008/1/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15ης Ιανουαρίου 2008, σχετικά με την ολοκληρωμένη πρόληψη και έλεγχο της ρύπανσης [(ΕΕ 2008, L 24, σ. 8)].

(19) Θα πρέπει να εκπονηθούν προγράμματα δράσης στα οποία να αναφέρονται τα ληπτέα βραχυπρόθεσμα μέτρα όταν υφίσταται κίνδυνος υπέρβασης ενός ή περισσοτέρων ορίων συναγερμού ώστε να μειώνεται ο κίνδυνος και να περιορίζεται η διάρκειά του. Εάν ο κίνδυνος υπάρχει για μία ή για περισσότερες από τις οριακές τιμές ή τις τιμές στόχους, τα κράτη μέλη δύνανται, εφόσον κρίνεται σκόπιμο, να εκπονούν σχέδια βραχυπρόθεσμης δράσης. […]»

10 Το άρθρο 1 της οδηγίας 2008/50, με τίτλο «Αντικείμενο», ορίζει, στα σημεία 1 έως 3, τα εξής:

«Τα μέτρα που θεσπίζονται με την παρούσα οδηγία έχουν ως στόχο:

1) τον προσδιορισμό και καθορισμό των στόχων για την ποιότητα του ατμοσφαιρικού αέρα, ώστε να αποφεύγονται, να προλαμβάνονται ή να μειώνονται οι επιβλαβείς επιπτώσεις στην ανθρώπινη υγεία και στο σύνολο του περιβάλλοντος·

2) την εκτίμηση της ποιότητας του ατμοσφαιρικού αέρα στα κράτη μέλη βάσει κοινών μεθόδων και κριτηρίων·

3) τη συγκέντρωση πληροφοριών όσον αφορά την ποιότητα του ατμοσφαιρικού αέρα, ώστε να διευκολυνθεί η καταπολέμηση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και των οχλήσεων καθώς και η παρακολούθηση των μακροπρόθεσμων τάσεων και βελτιώσεων που προκύπτουν από τα εθνικά και κοινοτικά μέτρα».

11 Το άρθρο 2 της οδηγίας αυτής, με τίτλο «Ορισμοί», προβλέπει, στα σημεία 5, 8 και 18:

«Κατά την έννοια της παρούσας οδηγίας, νοείται ως:

[…]

5) “οριακή τιμή”: επίπεδο καθοριζόμενο βάσει επιστημονικών γνώσεων, με σκοπό να αποφεύγονται, να προλαμβάνονται ή να μειώνονται οι επιβλαβείς επιπτώσεις στην ανθρώπινη υγεία και/ή στο σύνολο του περιβάλλοντος, το οποίο πρέπει να επιτευχθεί εντός δεδομένης προθεσμίας χωρίς εν συνεχεία υπερβάσεις·

[…]

8) “σχέδια για την ποιότητα του αέρα”: τα σχέδια που ορίζουν μέτρα για την επίτευξη των οριακών τιμών ή των τιμών στόχων·

[…]

18) “$ΑΣ_{10}$”: τα σωματίδια που διέρχονται διά στομίου κατά μέγεθος διαλογής, όπως ορίζεται στη μέθοδο αναφοράς για τη δειγματοληψία και μέτρηση $ΑΣ_{10}$ (EN 12341), με αποτελεσματικότητα 50 % ως προς τη συγκράτηση των σωματιδίων αεροδυναμικής διαμέτρου 10 μm».

12 Το άρθρο 13 της εν λόγω οδηγίας, με τίτλο «Οριακές τιμές και όρια συναγερμού για την προστασία της υγείας του ανθρώπου», ορίζει, στην παράγραφο 1:

«Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε τα επίπεδα διοξειδίου του θείου, $ΑΣ_{10}$, μολύβδου και μονοξειδίου του άνθρακα στον ατμοσφαιρικό αέρα να μην υπερβαίνουν στις ζώνες και τους οικισμούς τους τις οριακές τιμές του παραρτήματος XI.

[…]»

13 Το άρθρο 22 της ίδιας οδηγίας, με τίτλο «Αναβολή της τήρησης των προθεσμιών και εξαίρεση από την υποχρέωση εφαρμογής ορισμένων οριακών τιμών», ορίζει τα εξής:

«1. Όταν, σε μια ζώνη ή έναν οικισμό, είναι αδύνατον να επιτευχθεί συμμόρφωση προς τις οριακές τιμές για το διοξείδιο του αζώτου ή το βενζόλιο εντός των προθεσμιών που προβλέπονται στο παράρτημα XI, ένα κράτος μέλος μπορεί να αναβάλλει την τήρηση των εν λόγω προθεσμιών για πέντε το πολύ έτη στη συγκεκριμένη ζώνη ή το συγκεκριμένο οικισμό, υπό τις εξής προϋποθέσεις: έχει εκπονηθεί σχέδιο για την ποιότητα του αέρα, κατά το άρθρο 23, για τη ζώνη ή τον οικισμό για τον οποίο θα ισχύσει η αναβολή· το εν λόγω σχέδιο για την ποιότητα του αέρα συμπληρώνεται με τις πληροφορίες που αναφέρονται στο τμήμα Β του παραρτήματος XV οι οποίες αφορούν τους σχετικούς ρύπους και καταδεικνύει με ποιον τρόπο θα επιτευχθεί η συμμόρφωση προς τις οριακές τιμές πριν από τη νέα προθεσμία.

2. Όταν, σε συγκεκριμένη ζώνη ή οικισμό, είναι αδύνατον να επιτευχθεί συμμόρφωση προς τις οριακές τιμές για τα σωματίδια $ΑΣ_{10}$ όπως προσδιορίζονται στο παράρτημα XI, λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών διασποράς που προσιδιάζουν στη συγκεκριμένη τοποθεσία, αντίξοων κλιματικών συνθηκών ή διαμεθοριακών συμβολών, ένα κράτος μέλος απαλλάσσεται από την υποχρέωση να τηρεί τις εν λόγω οριακές τιμές έως τις 11 Ιουνίου 2011, εφόσον τηρούνται οι προϋποθέσεις της παραγράφου 1 και το κράτος μέλος αποδείξει ότι έχουν ληφθεί όλα τα κατάλληλα μέτρα σε εθνικό, τοπικό και περιφερειακό επίπεδο, προκειμένου να τηρηθούν οι προθεσμίες.

3. Όταν εφαρμόζει τις παραγράφους 1 ή 2, το κράτος μέλος μεριμνά ώστε να μη σημειώνεται υπέρβαση της οριακής τιμής για κάθε ρύπο μεγαλύτερη από το ανώτατο περιθώριο ανοχής που ορίζεται για καθέναν από τους συγκεκριμένους ρύπους στο παράρτημα XI.

4. Τα κράτη μέλη ενημερώνουν την Επιτροπή όταν, κατά την άποψή τους, επιβάλλεται να εφαρμοσθούν οι παράγραφοι 1 ή 2, και κοινοποιούν το σχέδιο για την ποιότητα του αέρα της παραγράφου 1, καθώς και όλες τις σχετικές πληροφορίες που είναι απαραίτητες για να εκτιμήσει η Επιτροπή κατά πόσον πληρούνται οι αντίστοιχες προϋποθέσεις. Στην εκτίμησή της η Επιτροπή

λαμβάνει υπόψη τις υπολογιζόμενες επιπτώσεις των μέτρων που έχουν λάβει τα κράτη μέλη στην ποιότητα του ατμοσφαιρικού αέρα τόσο επί του παρόντος όσο και στο μέλλον, καθώς και τις υπολογιζόμενες επιπτώσεις στην ποιότητα του ατμοσφαιρικού αέρα τόσο των εν ισχύι κοινοτικών μέτρων όσο και των σχεδιαζομένων κοινοτικών μέτρων που θα προτείνει η Επιτροπή.

Εάν η Επιτροπή δεν διατυπώσει αντιρρήσεις εντός εννέα μηνών από την παραλαβή της κοινοποίησης, οι προβλεπόμενες προϋποθέσεις για την εφαρμογή της παραγράφου 1 ή της παραγράφου 2 θεωρείται ότι πληρούνται.

Εάν διατυπωθούν αντιρρήσεις, η Επιτροπή μπορεί να απαιτήσει από τα κράτη μέλη να προσαρμόσουν τα σχέδια για την ποιότητα του αέρα ή να υποβάλουν νέα.»

14 Το άρθρο 23 της οδηγίας 2008/50, με τίτλο «Σχέδια για την ποιότητα του αέρα», ορίζει, στην παράγραφο 1:

«Όταν, σε συγκεκριμένες ζώνες ή οικισμούς, τα επίπεδα των ρύπων υπερβαίνουν κάθε οριακή τιμή ή τιμή στόχο, καθώς και κάθε αντίστοιχο περιθώριο ανοχής, τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε να εκπονούνται σχέδια για την ποιότητα του αέρα για τις εν λόγω ζώνες ή οικισμούς με σκοπό να επιτευχθούν οι αντίστοιχες οριακές τιμές ή οι τιμές στόχοι που αναφέρονται στα παραρτήματα XI και XIV.

Σε περίπτωση υπερβάσεων αυτών των οριακών τιμών, για τις οποίες έχει ήδη παρέλθει η προβλεπόμενη προθεσμία, τα σχέδια για την ποιότητα του αέρα θα θεσπίζουν κατάλληλα μέτρα ώστε η περίοδος υπέρβασης να είναι όσο το δυνατόν συντομότερη. Τα σχέδια για την ποιότητα του αέρα μπορούν επιπροσθέτως να περιέχουν ειδικά μέτρα που αποσκοπούν στην προστασία ευαίσθητων ομάδων του πληθυσμού, περιλαμβανομένων των παιδιών.

Τα εν λόγω σχέδια για την ποιότητα του αέρα περιλαμβάνουν τουλάχιστον τις πληροφορίες που αναφέρονται στο τμήμα Α του παραρτήματος XV και μπορεί να περιέχουν μέτρα κατά το άρθρο 24. Τα εν λόγω σχέδια κοινοποιούνται αμελλητί στην Επιτροπή, το αργότερο δε δύο έτη μετά το τέλος του έτους κατά το οποίο παρατηρήθηκε η πρώτη υπέρβαση.

[…]»

15 Το άρθρο 27 της οδηγίας αυτής, με τίτλο «Διαβίβαση πληροφοριών και εκθέσεων», προβλέπει:

«1. Τα κράτη μέλη μεριμνούν για τη διάθεση των πληροφοριών σχετικά με την ποιότητα του ατμοσφαιρικού αέρα στην Επιτροπή εντός του χρονοδιαγράμματος που ορίζουν τα μέτρα εφαρμογής που αναφέρονται στο άρθρο 28 παράγραφος 2.

2. Εν πάση περιπτώσει, για το συγκεκριμένο σκοπό της εκτίμησης της συμμόρφωσης προς τις οριακές τιμές και τα κρίσιμα επίπεδα και την επίτευξη των τιμών στόχων, οι εν λόγω πληροφορίες διατίθενται στην Επιτροπή το αργότερο εννέα μήνες μετά το τέλος εκάστου έτους, και περιλαμβάνουν:

α) τις μεταβολές που επήλθαν κατά τη διάρκεια αυτού του έτους στον κατάλογο και στον καθορισμό των ζωνών και των οικισμών που έχει καταρτισθεί δυνάμει του άρθρου 4·

β) τον κατάλογο των ζωνών και των οικισμών στους οποίους τα επίπεδα ενός ή περισσοτέρων ρύπων είναι υψηλότερα από τις οριακές τιμές συν το περιθώριο ανοχής, ανάλογα με την περίπτωση, ή υψηλότερα από τις τιμές στόχους ή τα κρίσιμα επίπεδα· για δε τις ζώνες και τους οικισμούς αυτούς:
   i) τα επίπεδα που εκτιμήθηκαν και, εάν υπάρχουν, τις ημερομηνίες και τις περιόδους κατά τις οποίες παρατηρήθηκαν αυτά τα επίπεδα·

ii) ενδεχομένως, εκτίμηση σχετικά με τη συμβολή, στα επίπεδα που εκτιμήθηκαν, τυχόν φυσικών πηγών και επαναιώρησης σωματιδίων λόγω της διασκόρπισης άμμου ή αλατιού στους δρόμους το χειμώνα, όπως γνωστοποιείται στην Επιτροπή σύμφωνα με τα άρθρα 20 και 21.

3. Οι παράγραφοι 1 και 2 ισχύουν για τις πληροφορίες που συλλέγονται από την αρχή του δευτέρου ημερολογιακού έτους από την έναρξη ισχύος των μέτρων εφαρμογής του άρθρου 28 παράγραφος 2.»

16 Το άρθρο 31 της εν λόγω οδηγίας, με τίτλο «Κατάργηση και μεταβατικές διατάξεις» ορίζει, στην παράγραφο 1:

«Οι οδηγίες 96/62/ΕΚ, 1999/30/ΕΚ, 2000/69/ΕΚ [του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Νοεμβρίου 2000, για οριακές τιμές βενζολίου και μονοξειδίου του άνθρακα στον αέρα του περιβάλλοντος (ΕΕ 2000, L 313, σ. 12)], και 2002/3/ΕΚ [του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Φεβρουαρίου 2002, σχετικά με το όζον στον ατμοσφαιρικό αέρα (ΕΕ 2002, L 67, σ. 14)], καταργούνται από τις 11 Ιουνίου 2010, με την επιφύλαξη των υποχρεώσεων των κρατών μελών όσον αφορά τις προθεσμίες για τη μεταφορά στο εθνικό δίκαιο ή την εφαρμογή των εν λόγω οδηγιών.

[…]»

17 Το άρθρο 33 της οδηγίας 2008/50, με τίτλο «Μεταφορά στο εθνικό δίκαιο», ορίζει, στην παράγραφο 1:

«Τα κράτη μέλη θέτουν σε ισχύ τις νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις που απαιτούνται για να συμμορφωθούν προς την παρούσα οδηγία πριν από τις 11 Ιουνίου 2010. Κοινοποιούν πάραυτα το κείμενο των ως άνω διατάξεων στην Επιτροπή.

[…]»

18 Κατά το άρθρο 34, με τίτλο «Έναρξη ισχύος», η εν λόγω οδηγία άρχισε να ισχύει την ημέρα της δημοσιεύσεώς της στην *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, δηλαδή στις 11 Ιουνίου 2008.

19 Το παράρτημα XI της οδηγίας 2008/50 φέρει τον τίτλο «Οριακές τιμές για την προστασία της υγείας του ανθρώπου». Κατά το παράρτημα αυτό, όσον αφορά τα $ΑΣ_{10}$, η ημερήσια οριακή τιμή είναι 50 $μg/m^3$, η οποία δεν πρέπει να υπερβαίνεται περισσότερο από 35 φορές σε ένα ημερολογιακό έτος, και η ετήσια οριακή τιμή είναι 40 $μg/m^3$ ανά ημερολογιακό έτος. Το εν λόγω παράρτημα διευκρινίζει ότι η ημερομηνία από την οποία έπρεπε να τηρούνται οι οριακές αυτές τιμές ήταν η 1η Ιανουαρίου 2005.

Η προ της ασκήσεως της προσφυγής διαδικασία

20 Στις 14 Απριλίου 2009, η Δημοκρατία της Βουλγαρίας, κατ' εφαρμογή του άρθρου 22, παράγραφος 2, της οδηγίας 2008/50, κοινοποίησε στην Επιτροπή αίτηση εξαιρέσεως από την υποχρέωση εφαρμογής των οριακών τιμών $ΑΣ_{10}$ μέχρι τις 11 Ιουνίου 2011. Με απόφαση της 11ης Δεκεμβρίου 2009, η Επιτροπή, βάσει του άρθρου 22, παράγραφος 4, της οδηγίας αυτής, διατύπωσε αντιρρήσεις σχετικά με το αίτημα εξαιρέσεως.

21 Μετά την έκδοση της ως άνω αποφάσεως, η Επιτροπή, εκτιμώντας ότι η Δημοκρατία της Βουλγαρίας παρέβη τις υποχρεώσεις που υπείχε από το άρθρο 13 της οδηγίας 2008/50, απέστειλε, την 1η Οκτωβρίου 2010, στο κράτος μέλος αυτό προειδοποιητική επιστολή.

22 Στις 18 Φεβρουαρίου 2011, η Δημοκρατία της Βουλγαρίας, απαντώντας στην προειδοποιητική επιστολή, δεν αμφισβήτησε ότι παρέβη τις υποχρεώσεις που υπείχε από το άρθρο 13 της οδηγίας 2008/50. Το εν λόγω κράτος μέλος επισήμανε ότι, κατά τα έτη 2007 και 2008, είχαν καταμετρηθεί

υπερβάσεις των οριακών τιμών που ίσχυαν για τις συγκεντρώσεις $ΑΣ_{10}$ στις ζώνες και στους οικισμούς της Βουλγαρίας, με εξαιρέσεις ως προς ορισμένους δήμους, και ανέλυσε στην απάντησή της τις αιτίες των υπερβάσεων αυτών.

23 Με έγγραφο της 9ης Ιουνίου 2011, η Δημοκρατία της Βουλγαρίας κοινοποίησε στην Επιτροπή δεύτερη αίτηση ζητώντας εξαίρεση από την υποχρέωση εφαρμογής των οριακών τιμών για τα $ΑΣ_{10}$ βάσει του άρθρου 22, παράγραφος 2, της οδηγίας 2008/50 (στο εξής: κοινοποίηση της 9ης Ιουνίου 2011). Με έγγραφο της 11ης Ιουλίου 2011, η Επιτροπή απάντησε ότι, δεδομένου ότι η αίτηση αυτή καταχωρίστηκε στις 10 Ιουνίου 2011, η περίοδος των εννέα μηνών που προβλέπεται στο άρθρο 22, παράγραφος 4, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας 2008/50 για να πραγματοποιήσει η Επιτροπή την εκτίμησή της θα έληγε πολύ μετά την 11η Ιουνίου 2011, καταληκτική προθεσμία του άρθρου 22, παράγραφος 2, της οδηγίας αυτής. Η Επιτροπή πρόσθεσε ότι, για να πραγματοποιήσει πλήρη εκτίμηση, ήταν απαραίτητη η εν λόγω περίοδος των εννέα μηνών και ότι, για να διατηρηθεί η πρακτική αποτελεσματικότητα της οδηγίας 2008/50 και να διαφυλαχθεί η ασφάλεια δικαίου, ήταν αδύνατη η έκδοση αποφάσεως μετά την ημερομηνία της 11ης Ιουνίου 2011, διότι τούτο θα σήμαινε εκτίμηση της εν λόγω αιτήσεως για παρελθόντα χρόνο.

24 Στις 25 Ιανουαρίου 2013, η Επιτροπή απηύθυνε προς τη Δημοκρατία της Βουλγαρίας συμπληρωματική προειδοποιητική επιστολή, με την αιτιολογία ότι το κράτος μέλος αυτό παρέβη τόσο το άρθρο 13 της οδηγίας 2008/50 όσο και το άρθρο 23, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής. Συναφώς, η Επιτροπή προέβαλε τη μη τήρηση των οριακών τιμών για τις συγκεντρώσεις $ΑΣ_{10}$ σε όλες τις ζώνες και τους οικισμούς του κράτους μέλους αυτού το διάστημα μεταξύ 2007 και 2011, εκτός της ζώνης BG0003 Βάρνα, όπου η ετήσια οριακή τιμή για τις συγκεντρώσεις $ΑΣ_{10}$ είχε τηρηθεί κατά το έτος 2009.

25 Με έγγραφο της 1ης Απριλίου 2013, που συμπληρώθηκε με έγγραφο της 2ας Σεπτεμβρίου 2013, η Δημοκρατία της Βουλγαρίας απάντησε στην Επιτροπή ότι τα στοιχεία που της κοινοποίησε αποδείκνυαν πτωτική τάση των υπερβάσεων των οριακών τιμών για τις συγκεντρώσεις $ΑΣ_{10}$. Το εν λόγω κράτος μέλος δήλωσε ότι είχε προβλέψει και λάβει τα κατάλληλα μέτρα για να συμμορφωθεί με το άρθρο 13 της οδηγίας 2008/50.

26 Με έγγραφο της 11ης Ιουλίου 2014, το οποίο παρελήφθη αυθημερόν, η Επιτροπή διατύπωσε αιτιολογημένη γνώμη με την οποία προσήπτε στη Δημοκρατία της Βουλγαρίας ότι παρέβη τις υποχρεώσεις που υπείχε από το άρθρο 13, παράγραφος 1, σε συνδυασμό με το παράρτημα XI της οδηγίας 2008/50 και με το άρθρο 23, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής, διότι δεν τήρησε, αφενός, τις ημερήσιες και ετήσιες οριακές τιμές για τις συγκεντρώσεις $ΑΣ_{10}$ στις ζώνες και στους οικισμούς BG0001 Σόφια, BG0002 Πλόβντιφ, BG0004 βόρεια Βουλγαρία, BG0005 νοτιοδυτική Βουλγαρία και BG0006 νοτιοανατολική Βουλγαρία από το 2007 και μέχρι το 2012 τουλάχιστον και, αφετέρου, την ημερήσια οριακή τιμή στη ζώνη BG0003 Βάρνα, από το 2007 μέχρι το 2012 τουλάχιστον, και την ετήσια οριακή τιμή κατά τα έτη 2007 και 2008, καθώς και κατά τα έτη 2010 έως 2012 τουλάχιστον (στο εξής: αιτιολογημένη γνώμη της 11ης Ιουλίου 2014). Η Επιτροπή κάλεσε επίσης το εν λόγω κράτος μέλος να λάβει τα αναγκαία μέτρα για να συμμορφωθεί προς την αιτιολογημένη γνώμη εντός προθεσμίας δύο μηνών από την παραλαβή της.

27 Με έγγραφο της 8ης Σεπτεμβρίου 2014 προς απάντηση στην εν λόγω αιτιολογημένη γνώμη, η Δημοκρατία της Βουλγαρίας δεν αμφισβήτησε την υπέρβαση των οριακών τιμών για τις συγκεντρώσεις $ΑΣ_{10}$ στις αναφερόμενες ζώνες και στους οικισμούς. Συναφώς, το κράτος μέλος αυτό προσκόμισε στοιχεία για τις ετήσιες και ημερήσιες συγκεντρώσεις $ΑΣ_{10}$ σε δημοτικό επίπεδο, συγκρίνοντας τα στοιχεία του 2013 με τα στοιχεία του 2012 και του 2011, τα οποία καταδείκνυαν βελτίωση των μέσων τιμών.

28 Στις 2 Ιουνίου 2015, η Δημοκρατία της Βουλγαρίας απέστειλε στην Επιτροπή συμπληρωματική απάντηση επί της αιτιολογημένης γνώμης της 11ης Ιουλίου 2014, υποστηρίζοντας ότι στην επικράτειά της υπήρχε πτωτική τάση τόσο ως προς τον αριθμό των υπερβάσεων των οριακών τιμών για τις συγκεντρώσεις $ΑΣ_{10}$ όσο και ως προς τις ημερήσιες και ετήσιες συγκεντρώσεις τους σε μεγάλο μέρος των σημείων μετρήσεως της ποιότητας του αέρα.

29 Εντούτοις, κατά την Επιτροπή, η ετήσια έκθεση για την ποιότητα του αέρα για το 2013 που προσκόμισε η Δημοκρατία της Βουλγαρίας κατά το άρθρο 27 της οδηγίας 2008/50 επιβεβαίωνε ότι οι οριακές τιμές για τις συγκεντρώσεις $ΑΣ_{10}$ δεν είχαν τηρηθεί και για το έτος αυτό στο σύνολο των έξι ζωνών και οικισμών που αναφέρονται στην αιτιολογημένη γνώμη της 11ης Ιουλίου 2014.

30 Υπό τις συνθήκες αυτές, η Επιτροπή άσκησε την υπό κρίση προσφυγή.

Επί της προσφυγής

Επί της πρώτης αιτιάσεως, η οποία αφορά παράβαση του άρθρου 13, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/50 σε συνδυασμό με το παράρτημά της XI

Επί του παραδεκτού της πρώτης αιτιάσεως

– Επιχειρήματα των διαδίκων

31 Η Δημοκρατία της Βουλγαρίας υποστηρίζει, με το υπόμνημα αντικρούσεως, ότι η πρώτη αιτίαση είναι απαράδεκτη, διότι η Επιτροπή διεύρυνε το αντικείμενο της διαφοράς, όπως αυτό είχε οριστεί στο προ της ασκήσεως της προσφυγής στάδιο της διαδικασίας.

32 Συγκεκριμένα, πρώτον, όσον αφορά τα οριζόμενα στο άρθρο 13, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/50, σε συνδυασμό με το παράρτημά της XI, η συμπληρωματική προειδοποιητική επιστολή της 25ης Ιανουαρίου 2013 αφορά τα έτη 2007 έως 2011. Ακολούθως, η αιτιολογημένη γνώμη της 11ης Ιουλίου 2014 αφορά την περίοδο από το 2007 έως το «2012 τουλάχιστον». Τέλος, το δικόγραφο της προσφυγής αναφέρεται στο 2007 μέχρι και το «2013 τουλάχιστον».

33 Περαιτέρω, ως προς την περίοδο που αφορά η πρώτη αιτίαση, η υπό κρίση προσφυγή περιέχει ανακρίβειες, όπως ότι η Δημοκρατία της Βουλγαρίας «εξακολουθεί να παραβαίνει» τις υποχρεώσεις που υπέχει. Υπό τις συνθήκες αυτές, η παράλειψη αναφοράς στο εισαγωγικό της δίκης δικόγραφο ενός απαραίτητου στοιχείου, όπως της περιόδου κατά τη διάρκεια της οποίας η Δημοκρατία της Βουλγαρίας παραβίασε, κατά τους ισχυρισμούς της Επιτροπής, το δίκαιο της Ένωσης, δεν πληροί τις προϋποθέσεις συνοχής, σαφήνειας και ακρίβειας, όπως αυτές υπενθυμίζονται με την απόφαση της 15ης Νοεμβρίου 2012, Επιτροπή κατά Πορτογαλίας (C-34/11, EU:C:2012:712, σκέψη 47).

34 Η Επιτροπή προβάλλει, με το υπόμνημά της απαντήσεως, ότι το να μη λάβει υπόψη την περίοδο μετά την αιτιολογημένη γνώμη της 11ης Ιουλίου 2014, περίοδο κατά την οποία συνεχίστηκε και επιβεβαιώθηκε με νέα στοιχεία η παράβαση του άρθρου 13, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/50 σε συνδυασμό με το παράρτημά της XI, αντιβαίνει στον σκοπό, στο πνεύμα και στο γράμμα της οδηγίας 2008/50.

35 Συγκεκριμένα, από την ετήσια έκθεση για την ποιότητα του αέρα για το 2014 που υπέβαλε η Δημοκρατία της Βουλγαρίας κατά το άρθρο 27 της οδηγίας 2008/50 προκύπτει υπέρβαση των οριακών τιμών για τις συγκεντρώσεις $ΑΣ_{10}$ και για το έτος εκείνο. Επομένως, πρέπει στο εξής να ληφθεί υπόψη η περίοδος από το 2007 έως «και το 2014 τουλάχιστον». Συναφώς, το αντικείμενο της

διαφοράς δεν μεταβλήθηκε ούτε διευρύνθηκε και η Δημοκρατία της Βουλγαρίας δεν μπορεί να υποστηρίξει ότι δεν ήταν σε θέση να κατανοήσει το αντικείμενο αυτό ή δεν είχε τη δυνατότητα να αμυνθεί.

36 Η Δημοκρατία της Βουλγαρίας παραπέμπει, με το υπόμνημα ανταπαντήσεως, σε προσωρινά στοιχεία που προέρχονται από μετρήσεις για την ποιότητα του αέρα κατά το 2015.

– Εκτίμηση του Δικαστηρίου

37 Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, το αντικείμενο προσφυγής λόγω παραβάσεως που ασκείται κατ' εφαρμογήν του άρθρου 258 ΣΛΕΕ οριοθετείται από την αιτιολογημένη γνώμη της Επιτροπής, οπότε η προσφυγή πρέπει να στηρίζεται στους ίδιους με την αιτιολογημένη γνώμη λόγους και ισχυρισμούς (βλ. αποφάσεις της 8ης Ιουλίου 2010, Επιτροπή κατά Πορτογαλίας, C-171/08, EU:C:2010:412, σκέψη 25, και της 13ης Φεβρουαρίου 2014, Επιτροπή κατά Βουλγαρίας, C-152/12, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2014:82, σκέψη 30).

38 Εν προκειμένω, στο πλαίσιο της παρούσας προσφυγής, όπως και στην αιτιολογημένη γνώμη της 11ης Ιουλίου 2014, η Επιτροπή προβάλλει ότι σημειώθηκε υπέρβαση των ημερήσιων και ετήσιων οριακών τιμών για τις συγκεντρώσεις $ΑΣ_{10}$, όπως αυτές προβλέπονται από το άρθρο 13, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/50, σε συνδυασμό με το παράρτημά της XI.

39 Επομένως, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, όσον αφορά την πρώτη αιτίαση, η υπό κρίση προσφυγή στηρίζεται στους ίδιους λόγους και ισχυρισμούς στους οποίους στηρίζεται και η αιτιολογημένη γνώμη της 11ης Ιουλίου 2014.

40 Περαιτέρω, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι η ύπαρξη παραβάσεως πρέπει να εκτιμάται σε σχέση με την κατάσταση του κράτους μέλους όπως αυτή παρουσιαζόταν κατά τη λήξη της προθεσμίας που τάχθηκε με την αιτιολογημένη γνώμη (αποφάσεις της 10ης Απριλίου 2003, Επιτροπή κατά Γερμανίας, C-20/01 και C-28/01, EU:C:2003:220, σκέψη 32· της 6ης Οκτωβρίου 2009, Επιτροπή κατά Ισπανίας, C-562/07, EU:C:2009:614, σκέψη 23, και της 1ης Δεκεμβρίου 2016, Επιτροπή κατά Λουξεμβούργου, C-152/16, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2016:919, σκέψη 20).

41 Στην υπό κρίση υπόθεση, ως ημερομηνία λήξεως της προθεσμίας που τάχθηκε με την αιτιολογημένη γνώμη της 11ης Ιουλίου 2014, η οποία παραλήφθηκε την ίδια ημέρα από τη Δημοκρατία της Βουλγαρίας, ορίστηκε η 11η Σεπτεμβρίου 2014.

42 Ωστόσο, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει επίσης ότι, στον βαθμό που με την υπό κρίση προσφυγή επικρίνεται μια συστηματική και διαρκής παράβαση του άρθρου 13, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/50, σε συνδυασμό με το παράρτημά της XI, δεν μπορεί να αποκλειστεί κατ' αρχήν η προσκόμιση συμπληρωματικών στοιχείων αποσκοπούντων, στο στάδιο της ενώπιον του Δικαστηρίου διαδικασίας, στην απόδειξη του γενικού και διαρκούς χαρακτήρα της προβαλλομένης με τον τρόπο αυτό παραβάσεως (βλ., υπό την έννοια αυτή, αποφάσεις της 26ης Απριλίου 2005, Επιτροπή κατά Ιρλανδίας, C-494/01, EU:C:2005:250, σκέψη 37· της 22ας Δεκεμβρίου 2008, Επιτροπή κατά Ισπανίας, C-189/07, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2008:760, σκέψη 29, και της 11ης Ιουλίου 2013, Επιτροπή κατά Κάτω Χωρών, C-576/10, EU:C:2013:510, σκέψη 29).

43 Το Δικαστήριο είχε κατά το παρελθόν την ευκαιρία να διευκρινίσει ειδικότερα ότι το αντικείμενο προσφυγής λόγω παραβάσεως μπορεί να καλύψει πραγματικά περιστατικά μεταγενέστερα της αιτιολογημένης γνώμης εφόσον είναι της ίδιας φύσεως και συνιστούν την ίδια συμπεριφορά με τα περιστατικά στα οποία αναφέρεται η εν λόγω γνώμη (βλ., υπό την έννοια αυτή, αποφάσεις της 22ας Μαρτίου 1983, Επιτροπή κατά Γαλλίας, 42/82, EU:C:1983:88, σκέψη 20· της 22ας Δεκεμβρίου 2008, Επιτροπή κατά Ισπανίας, C-189/07, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2008:760, σκέψη 30, και της 15ης Μαρτίου 2012, Επιτροπή κατά Κύπρου, C-340/10, EU:C:2012:143, σκέψη 37).

44 Εν προκειμένω, η Δημοκρατία της Βουλγαρίας υπέβαλε στην Επιτροπή την ετήσια έκθεση για την ποιότητα του αέρα για το 2014, κατά το άρθρο 27 της οδηγίας 2008/50, η οποία αφορούσε μεταξύ άλλων την τήρηση των διατάξεων του άρθρου 13, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/50, σε συνδυασμό με το παράρτημά της XI. Τα στοιχεία που περιλαμβάνονται στην έκθεση αυτή επαναλαμβάνονται και στο παράρτημα του υπομνήματος αντικρούσεως της Δημοκρατίας της Βουλγαρίας.

45 Με το υπόμνημά της απαντήσεως, η Επιτροπή στηρίχθηκε στα στοιχεία αυτά για να προβάλει ότι η πρώτη αιτίαση αφορούσε την περίοδο «μέχρι και το 2014 τουλάχιστον».

46 Μολονότι τα στοιχεία για την ποιότητα του αέρα για το 2014 συνιστούν πραγματικά περιστατικά μεταγενέστερα της αιτιολογημένης γνώμης της 11ης Ιουλίου 2014, είναι, ωστόσο, της ίδιας φύσεως και συνιστούν την ίδια συμπεριφορά με τα περιστατικά στα οποία αναφέρεται η εν λόγω γνώμη.

47 Επομένως, η Επιτροπή νομίμως επικαλείται τα στοιχεία αυτά, τα οποία περιήλθαν σε γνώση της μετά την έκδοση της αιτιολογημένης γνώμης της 11ης Ιουλίου 2014, προκειμένου να κρίνει ότι η Δημοκρατία της Βουλγαρίας παρέβη το άρθρο 13, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/50, σε συνδυασμό με το παράρτημά της XI και όσον αφορά το 2014.

48 Υπό τις συνθήκες αυτές, το γεγονός και μόνον ότι η Επιτροπή δεν αναφέρει συγκεκριμένη και καθορισμένη ημερομηνία για να διευκρινίσει μέχρι πότε παρέβη η Δημοκρατία της Βουλγαρίας τις υποχρεώσεις που υπείχε από το άρθρο 13, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/50, σε συνδυασμό με το παράρτημά της XI, δεν αρκεί για να γίνει δεκτό ότι η πρώτη αιτίαση είναι απαράδεκτη στο σύνολό της.

49 Πρέπει να προστεθεί ότι η Δημοκρατία της Βουλγαρίας προσκόμισε, με το παράρτημα του υπομνήματός της ανταπαντήσεως, τα στοιχεία για τις ετήσιες και ημερήσιες συγκεντρώσεις $ΑΣ_{10}$ όσον αφορά ένα μέρος του 2015. Ωστόσο, τα στοιχεία αυτά, στο στάδιο εκείνο, δεν αφορούσαν ολόκληρο το έτος και ήταν ακόμη προσωρινά. Επομένως, τα στοιχεία αυτά δεν πρέπει να ληφθούν υπόψη στο πλαίσιο της παρούσας προσφυγής.

50 Εξάλλου, δεδομένου ότι το Δικαστήριο δύναται να εξετάσει αυτεπαγγέλτως εάν συντρέχουν οι προϋποθέσεις του άρθρου 258 ΣΛΕΕ για την άσκηση προσφυγής λόγω παραβάσεως (βλ. αποφάσεις της 15ης Ιανουαρίου 2002, Επιτροπή κατά Ιταλίας, C-439/99, EU:C:2002:14, σκέψη 8, και της 22ας Σεπτεμβρίου 2016, Επιτροπή κατά Τσεχικής Δημοκρατίας, C-525/14, EU:C:2016:714, σκέψη 14), πρέπει να εξεταστεί αν, με την πρώτη αιτίασή της, η Επιτροπή μπορεί παραδεκτώς να ζητήσει να διαπιστωθεί ότι η Δημοκρατία της Βουλγαρίας παρέβη τις υποχρεώσεις της από το 2007 και εντεύθεν.

51 Κατά το άρθρο της 34, η οδηγία 2008/50, την οποία μόνον αφορά η πρώτη αιτίαση της Επιτροπής, τέθηκε σε ισχύ στις 11 Ιουνίου 2008, δηλαδή μετά την ημερομηνία από την οποία η Επιτροπή ζητεί από το Δικαστήριο να διαπιστώσει την παράβαση. Περαιτέρω, κατ' εφαρμογή του άρθρου 33, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής, τα κράτη μέλη πρέπει να θέσουν σε ισχύ τις νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις που απαιτούνται για να συμμορφωθούν προς την οδηγία 2008/50 πριν από τις 11 Ιουνίου 2010.

52 Ωστόσο, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, η Επιτροπή μπορεί παραδεκτώς να ζητήσει να διαπιστωθεί παράβαση των υποχρεώσεων που απορρέουν από το αρχικό κείμενο πράξεως της Ευρωπαϊκής Ένωσης η οποία στη συνέχεια τροποποιήθηκε ή καταργήθηκε, εφόσον οι υποχρεώσεις αυτές διατηρήθηκαν δυνάμει των διατάξεων νέας πράξεως της Ένωσης. Αντιθέτως, το αντικείμενο της διαφοράς δεν μπορεί να διευρυνθεί, ούτως ώστε να καλύψει υποχρεώσεις απορρέουσες από τις νέες διατάξεις, οι οποίες δεν αντιστοιχούν σε υποχρεώσεις προβλεφθείσες από την οικεία πράξη ως είχε αρχικώς, διότι τούτο θα συνιστούσε παράβαση ουσιώδους τύπου θίγουσα το νομότυπο της διαδικασίας περί διαπιστώσεως παραβάσεως (αποφάσεις της 24ης Μαΐου 2011, Επιτροπή κατά Πορτογαλίας, C-52/08, EU:C:2011:337, σκέψη 42, και της 10ης Σεπτεμβρίου 2015, Επιτροπή κατά Πολωνίας, C-36/14, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2015:570, σκέψη 24).

53 Εν προκειμένω, όπως προκύπτει από το άρθρο 5 της οδηγίας 1999/30, σε συνδυασμό με το παράρτημά της ΙΙΙ, όσον αφορά τις περιόδους του σταδίου 1, από 1ης Ιανουαρίου 2005 έως 31 Δεκεμβρίου 2009, αφενός, δεν επιτρεπόταν υπέρβαση της ημερήσιας τιμής των 50 μg/m^3 περισσότερο από 35 φορές ανά έτος και, αφετέρου, δεν επιτρεπόταν υπέρβαση της ετήσιας τιμής των 40 μg/m^3 ανά ημερολογιακό έτος.

54 Δεν αμφισβητείται ότι οι υποχρεώσεις αυτές διατηρήθηκαν σε ισχύ με τις διατάξεις του άρθρου 13, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/50, σε συνδυασμό με το παράρτημά της ΧΙ. Συγκεκριμένα, στο εν λόγω παράρτημα αναφέρεται ότι οι οριακές αυτές τιμές επιβάλλονται από 1ης Ιανουαρίου 2005.

55 Κατόπιν των ανωτέρω, διαπιστώνεται ότι η αιτίαση που αντλείται από παράβαση του άρθρου 13, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/50, σε συνδυασμό με το παράρτημά της ΧΙ, είναι παραδεκτή για την περίοδο από το 2007 έως και το 2014.

Επί του βασίμου της πρώτης αιτιάσεως

– Επιχειρήματα των διαδίκων

56 Η Επιτροπή υποστηρίζει, με το δικόγραφο της προσφυγής της, ότι η υπέρβαση των οριακών τιμών για τις συγκεντρώσεις $ΑΣ_{10}$ συνιστά, αυτή καθαυτήν, παράβαση του άρθρου 13, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/50, σε συνδυασμό με το παράρτημά της ΧΙ.

57 Όπως προκύπτει από τις ετήσιες εκθέσεις για την ποιότητα του αέρα, που υπέβαλε η Δημοκρατία της Βουλγαρίας από το 2008 και εντεύθεν, υπήρξε συστηματική και διαρκής υπέρβαση των ημερήσιων και ετήσιων οριακών τιμών για τις συγκεντρώσεις $ΑΣ_{10}$ στο σύνολο της επικράτειας του κράτους μέλους αυτού, δηλαδή στις ζώνες και στους οικισμούς BG0001 Σόφια, BG0002 Πλόβντιφ, BG0003 Βάρνα, BG0004 Βόρεια Βουλγαρία, BG0005 νοτιοδυτική Βουλγαρία και BG0006 νοτιοδυτική Βουλγαρία, από το 2007, εκτός από τη ζώνη BG0003 Βάρνα όπου, κατά το 2009, τηρήθηκε η ετήσια οριακή τιμή.

58 Οι υπερβάσεις αυτές δεν αμφισβητήθηκαν από τη Δημοκρατία της Βουλγαρίας με την απάντησή της στην αιτιολογημένη γνώμη της 11ης Ιουλίου 2014. Περαιτέρω, για πολλά σημεία μετρήσεως της ποιότητας του αέρα, από τα υποβληθέντα στοιχεία δεν προέκυψε καμία πτωτική τάση όσον αφορά τον αριθμό των ημερών υπερβάσεως της ετήσιας οριακής τιμής για τις συγκεντρώσεις $ΑΣ_{10}$.

59 Η Δημοκρατία της Βουλγαρίας προβάλλει ότι, στις 9 Ιουνίου 2011, κοινοποίησε στην Επιτροπή, βάσει του άρθρου 22 της οδηγίας 2008/50, αίτηση εξαιρέσεως από την υποχρέωση εφαρμογής των οριακών τιμών $ΑΣ_{10}$, στην οποία η Επιτροπή απάντησε ότι ήταν αδύνατη η έκδοση αποφάσεως μετά την ημερομηνία της 11ης Ιουνίου 2011 που τάσσεται στην παράγραφο 2 του εν λόγω άρθρου, διότι τούτο θα σήμαινε εκτίμηση της εν λόγω αιτήσεως για παρελθόντα χρόνο.

60 Όμως, σύμφωνα με τη Δημοκρατία της Βουλγαρίας, για την κοινοποίηση ενός κράτους μέλους βάσει του άρθρου 22 της οδηγίας 2008/50 δεν προβλέπεται καμία καταληκτική προθεσμία. Η Επιτροπή όφειλε επομένως να εξετάσει την κοινοποίηση της 9ης Ιουνίου 2011 και να εκδώσει απόφαση με αναδρομική ισχύ.

61 Αρνούμενη να αποφανθεί επί της κοινοποιήσεως της 9ης Ιουνίου 2011, η Επιτροπή παρέβη την υποχρέωσή της καλόπιστης συνεργασίας που απορρέει από το άρθρο 4, παράγραφος 3, ΣΕΕ και, επομένως, δεν στοιχειοθετείται παράβαση του άρθρου 13, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/50, σε συνδυασμό με το παράρτημά της ΧΙ.

62 Όσον αφορά τις υπερβάσεις των ημερήσιων και ετήσιων οριακών τιμών για τις συγκεντρώσεις $ΑΣ_{10}$, η Δημοκρατία της Βουλγαρίας επισημαίνει ότι υπάρχει πτωτική τάση των $ΑΣ_{10}$ στον ατμοσφαιρικό αέρα κατά τα τελευταία έτη στη Βουλγαρία.

63 Συναφώς, μεταξύ άλλων, σε 28 από τα 37 σημεία μετρήσεως της ποιότητας του αέρα καταγράφηκε μείωση του ετήσιου μέσου όρου συγκεντρώσεως $ΑΣ_{10}$. Ομοίως, σε 29 από τα 37 σημεία μετρήσεως της ποιότητας του αέρα καταγράφηκε μείωση του αριθμού των υπερβάσεων των ημερήσιων οριακών τιμών μεταξύ των ετών 2011 έως 2015.

64 Η Δημοκρατία της Βουλγαρίας προβάλλει, εξάλλου, ότι οι προσπάθειές της να μειώσει τα επίπεδα $ΑΣ_{10}$ παρεμποδίστηκαν από την κοινωνικο-οικονομική κατάσταση. Συγκεκριμένα, οι εκπομπές $ΑΣ_{10}$ ήταν δύσκολο να μειωθούν λόγω των πηγών ρύπανσης, όπως η οικιακή θέρμανση και οι οδικές μεταφορές. Έτσι, η ξυλεία και ο άνθρακας χρησιμοποιήθηκαν μαζικά για θέρμανση κατά τη διάρκεια του χειμώνα, λόγω των οικονομικών δυσχερειών ενός σημαντικού μέρους του πληθυσμού της Βουλγαρίας. Μεταξύ άλλων, το ποσοστό του πληθυσμού που έχει μεγάλες δυσχέρειες να καλύψει τα μηνιαία έξοδά του ανήλθε, το 2013, σε 32,9 % στη Δημοκρατία της Βουλγαρίας, ενώ το ποσοστό αυτό ανέρχεται σε 12,2 % στο σύνολο των 28 κρατών μελών.

65 Η Επιτροπή, με το υπόμνημά της απαντήσεως, επισημαίνει ότι έλαβε την κοινοποίηση της 9ης Ιουνίου 2011 δύο μέρες μόνο πριν την εκπνοή της προθεσμίας του άρθρου 22, παράγραφος 2, της οδηγίας 2008/50, δηλαδή της 11ης Ιουνίου 2011. Δεν διέθετε όμως την εξουσία να παρατείνει αυτή την προθεσμία τηρήσεως των οριακών τιμών για τις συγκεντρώσεις $ΑΣ_{10}$ ούτε να εγκρίνει αναδρομικά κατάσταση αντιβαίνουσα στις επιταγές της οδηγίας αυτής.

– Εκτίμηση του Δικαστηρίου

66 Όσον αφορά την εκτίμηση του βασίμου της πρώτης αιτιάσεως, πρέπει να υπομνησθεί ότι η οδηγία 2008/50, κατά το άρθρο της 1, σημείο 1, θεσπίζει μέτρα που αποσκοπούν στον προσδιορισμό και στον καθορισμό των στόχων για την ποιότητα του ατμοσφαιρικού αέρα, ώστε να αποφεύγονται, να προλαμβάνονται ή να μειώνονται οι επιβλαβείς επιπτώσεις στην ανθρώπινη υγεία και στο σύνολο του περιβάλλοντος.

67 Στο πλαίσιο αυτό, το άρθρο 13, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 2008/50 προβλέπει ότι τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε τα επίπεδα, μεταξύ άλλων, των $ΑΣ_{10}$ στον ατμοσφαιρικό αέρα να μην υπερβαίνουν, στο σύνολο των ζωνών και των οικισμών τους, τις οριακές τιμές που ορίζονται στο παράρτημα XI της οδηγίας αυτής.

68 Η διαδικασία του άρθρου 258 ΣΛΕΕ στηρίζεται στην αντικειμενική διαπίστωση της μη τηρήσεως, εκ μέρους κράτους μέλους, των υποχρεώσεων που υπέχει από τη Συνθήκη ΛΕΕ ή από πράξη του παραγώγου δικαίου (βλ. αποφάσεις της 1ης Μαρτίου 1983, Επιτροπή κατά Βελγίου, 301/81, EU:C:1983:51, σκέψη 8· της 19ης Δεκεμβρίου 2012, Επιτροπή κατά Ιταλίας, C-68/11, EU:C:2012:815, σκέψη 62, και της 4ης Σεπτεμβρίου 2014, Επιτροπή κατά Ελλάδας, C-351/13, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2014:2150, σκέψη 23).

69 Η υπέρβαση των οριακών τιμών αρκεί επομένως για τη διαπίστωση παραβάσεως του άρθρου 13, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/50, σε συνδυασμό με το παράρτημά της XI (βλ., υπό την έννοια αυτή, αποφάσεις της 10ης Μαΐου 2011, Επιτροπή κατά Σουηδίας, C-479/10, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2011:287, σκέψεις 15 και 16, καθώς και της 15ης Νοεμβρίου 2012, Επιτροπή κατά Πορτογαλίας, C-34/11, EU:C:2012:712, σκέψεις 52 και 53).

70 Συναφώς, δεν μπορεί να γίνει δεκτή η ανάλυση κατά την οποία το κράτος μέλος έχει πλήρως τηρήσει τις υποχρεώσεις τις οποίες υπέχει από το άρθρο 13, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας 2008/50 απλώς και μόνον επειδή έχει εκπονήσει σχέδιο για την ποιότητα του αέρα (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 19ης Νοεμβρίου 2014, ClientEarth, C-404/13, EU:C:2014:2382, σκέψη 42).

71 Εν προκειμένω, τα στοιχεία που προκύπτουν από τις ετήσιες εκθέσεις για την ποιότητα του αέρα τα οποία προσκόμισε η Δημοκρατία της Βουλγαρίας καταδεικνύουν ότι το κράτος μέλος αυτό υπερέβη τις ημερήσιες και ετήσιες οριακές τιμές για τις συγκεντρώσεις $ΑΣ_{10}$ στις ζώνες και στους οικισμούς BG0001 Σόφια, BG0002 Πλόβντιφ, BG0003 Βάρνα, BG0004 βόρεια Βουλγαρία, BG0005 νοτιοδυτική Βουλγαρία και BG0006 νοτιοανατολική Βουλγαρία από το 2007 μέχρι και το 2014, εκτός από την ετήσια οριακή τιμή στη ζώνη BG0003 Βάρνα για το 2009, πράγμα, εξάλλου, που δεν αμφισβητήθηκε.

72 Όσον αφορά το επιχείρημα της Δημοκρατίας της Βουλγαρίας κατά το οποίο, κατόπιν της κοινοποιήσεως της 9ης Ιουνίου 2011, έπρεπε να εφαρμοστεί ως προς αυτήν το άρθρο 22, παράγραφος 2, της οδηγίας 2008/50, και ότι η Επιτροπή, αρνούμενη να εξετάσει την αίτησή της, παρέβη την υποχρέωση καλόπιστης συνεργασίας που απορρέει από το άρθρο 4, παράγραφος 3, ΣΕΕ, επισημαίνεται, όπως παρατήρησε κατ' ουσίαν και η γενική εισαγγελέας στο σημείο 59 των προτάσεών της, ότι η απάντηση της Επιτροπής στη Δημοκρατία της Βουλγαρίας, κατά την οποία η αίτησή της υποβλήθηκε πολύ αργά σε σχέση με την καταληκτική ημερομηνία της 11ης Ιουνίου 2011 που τάσσεται στο άρθρο 22, παράγραφος 2, της οδηγίας αυτής, περιείχε αντίρρηση εκ μέρους της Επιτροπής βάσει του άρθρου 22, παράγραφος 4, της ίδιας οδηγίας, η οποία δεν αμφισβητήθηκε από τη Δημοκρατία της Βουλγαρίας.

73 Η αντίρρηση αυτή εκ μέρους της Επιτροπής, η οποία ορθώς προβλήθηκε ενόψει της προδήλως καθυστερημένης αιτήσεως που υπέβαλε η Δημοκρατία της Βουλγαρίας, αρκεί για να αποκλειστεί η εφαρμογή της υπό όρους εξαιρέσεως που προβλέπεται στο άρθρο 22 της οδηγίας 2008/50 και, συνεπακόλουθα, για να αποκλειστεί παράβαση, εκ μέρους της Επιτροπής, της υποχρεώσεώς της καλόπιστης συνεργασίας που απορρέει από το άρθρο 4, παράγραφος 3, ΣΕΕ.

74 Υπό τις συνθήκες αυτές, διαπιστώνεται ότι η Δημοκρατία της Βουλγαρίας δεν απαλλάχθηκε μέχρι τις 11 Ιουνίου 2011 από την υποχρέωση τηρήσεως των οριακών τιμών για τα $ΑΣ_{10}$.

75 Όσον αφορά το επιχείρημα της Δημοκρατίας της Βουλγαρίας κατά το οποίο οι προσπάθειές της για τη μείωση των επιπέδων $ΑΣ_{10}$ εμποδίστηκαν από την κοινωνικο-οικονομική της κατάσταση, πρέπει να υπομνησθεί ότι, κατά το παράρτημα ΙΙΙ της οδηγίας 1999/30, η ημερομηνία από την οποία έπρεπε να τηρηθούν οι ημερήσιες και ετήσιες οριακές τιμές για τις συγκεντρώσεις $ΑΣ_{10}$ ήταν η 1η Ιανουαρίου 2005. Η υποχρέωση αυτή εφαρμόστηκε στη Δημοκρατία της Βουλγαρίας κατά τη μέρα της προσχωρήσεώς της στην Ένωση, δηλαδή την 1η Ιανουαρίου 2007.

76 Εφόσον γίνει η αντικειμενική διαπίστωση ότι το κράτος μέλος δεν τήρησε τις υποχρεώσεις που του επιβάλλει η Συνθήκη ΛΕΕ ή πράξη του παραγώγου δικαίου, είναι αδιάφορο το αν η παράβαση που προσάπτεται στο κράτος μέλος οφείλεται στη βούλησή του, σε αμέλειά του ή ακόμη σε τεχνικές δυσχέρειες τις οποίες ενδεχομένως αντιμετώπισε (βλ. αποφάσεις της 1ης Οκτωβρίου 1998, Επιτροπή κατά Ισπανίας, C-71/97, EU:C:1998:455, σκέψη 15, και της 4ης Σεπτεμβρίου 2014, Επιτροπή κατά Ελλάδας, C-351/13, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2014:2150, σκέψη 23).

77 Επομένως, το επιχείρημα της Δημοκρατίας της Βουλγαρίας σχετικά με την κοινωνικο-οικονομική της κατάσταση δεν μπορεί να γίνει δεκτό.

78 Υπό τις συνθήκες αυτές, η πρώτη αιτίαση της Επιτροπής πρέπει να γίνει δεκτή.

Επί της δεύτερης αιτιάσεως, αντλούμενης από παράβαση του άρθρου 23, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/50

Επί του παραδεκτού της δεύτερης αιτιάσεως

– Επιχειρήματα των διαδίκων

79 Η Δημοκρατία της Βουλγαρίας επισημαίνει ότι, όσον αφορά την αιτίαση που αντλείται από παράβαση του άρθρου 23, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/50, στο αιτητικό του δικογράφου της προσφυγής δεν αναφέρεται η περίοδος κατά την οποία διαπράχθηκε η παράβαση αυτή, αλλά μόνον ότι η παράβαση έλαβε χώρα και ότι «συνεχίζεται ακόμη». Επομένως, όπως και για την πρώτη αιτίαση, η Επιτροπή δεν τήρησε τις προϋποθέσεις συνοχής, σαφήνειας και ακρίβειας που έχει θέσει το Δικαστήριο, μεταξύ άλλων, με την απόφαση της 15ης Νοεμβρίου 2012, Επιτροπή κατά Πορτογαλίας (C-34/11, EU:C:2012:712, σκέψεις 46 έως 48).

80 Η Επιτροπή υπογραμμίζει ότι, όσον αφορά τη δεύτερη αιτίαση, ο μη καθορισμός συγκεκριμένης χρονικής περιόδου οφείλεται στο γεγονός ότι η υποχρέωση του οικείου κράτους μέλους να λάβει τα κατάλληλα μέτρα ώστε η περίοδος υπερβάσεως να είναι όσο το δυνατόν συντομότερη, κατά το άρθρο 23, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/50, γεννάται τη στιγμή της πρώτης παραβάσεως των υποχρεώσεων που απορρέουν από το άρθρο 13 της οδηγίας αυτής και διαρκεί για όσο χρονικό διάστημα το εν λόγω κράτος μέλος δεν θέτει τέλος στις υπερβάσεις των οριακών τιμών για τις συγκεντρώσεις $ΑΣ_{10}$.

– Εκτίμηση του Δικαστηρίου

81 Σύμφωνα με το άρθρο 120, στοιχείο γ' του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου και τη σχετική με τη διάταξη αυτή νομολογία, το δικόγραφο της προσφυγής πρέπει να προσδιορίζει το αντικείμενο της διαφοράς, τους ισχυρισμούς και τα επιχειρήματα που προβάλλονται, καθώς και συνοπτική έκθεση των εν λόγω ισχυρισμών. Οι σχετικές αναφορές πρέπει να είναι αρκούντως σαφείς και ακριβείς, προκειμένου ο καθού να μπορεί να προετοιμάσει την άμυνά του και το Δικαστήριο να ασκήσει τον έλεγχό του. Επομένως, τα ουσιώδη πραγματικά και νομικά στοιχεία επί των οποίων στηρίζεται μια προσφυγή πρέπει να προκύπτουν κατά τρόπο συνεκτικό και κατανοητό από το ίδιο το κείμενο του δικογράφου της προσφυγής, τα δε αιτήματα που περιλαμβάνει το δικόγραφο αυτό πρέπει να είναι διατυπωμένα κατά τρόπο μη διφορούμενο, ούτως ώστε να αποκλείεται το ενδεχόμενο είτε να αποφανθεί το Δικαστήριο ultra petita είτε να παραλείψει να αποφανθεί επί ορισμένης αιτιάσεως (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 15ης Ιουνίου 2010, Επιτροπή κατά Ισπανίας, C-211/08, EU:C:2010:340, σκέψη 32, και της 22ας Σεπτεμβρίου 2016, Επιτροπή κατά Τσεχικής Δημοκρατίας, C-525/14, EU:C:2016:714, σκέψη 16).

82 Συναφώς, πρέπει να τονιστεί ότι, κατά το άρθρο 23, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας 2008/50, σε περίπτωση υπερβάσεως των οριακών τιμών για τις συγκεντρώσεις $ΑΣ_{10}$ μετά την προβλεπόμενη για την εφαρμογή τους ημερομηνία, τα σχέδια για την ποιότητα του αέρα θα προβλέπουν κατάλληλα μέτρα ώστε η περίοδος υπερβάσεως να είναι «όσο το δυνατόν συντομότερη».

83 Η διάταξη αυτή εισάγει, επομένως, έναν άμεσο σύνδεσμο μεταξύ, αφενός, της υπερβάσεως των οριακών τιμών για τις συγκεντρώσεις $ΑΣ_{10}$, όπως αυτές προβλέπονται από το άρθρο 13, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/50, σε συνδυασμό με το παράρτημά της XI, και, αφετέρου, της εκπονήσεως των σχεδίων αυτών.

84 Όπως προκύπτει από τη σκέψη 55 της παρούσας αποφάσεως, εν προκειμένω, η αιτίαση που αντλείται από παράβαση των διατάξεων του άρθρου 13, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/50, σε συνδυασμό με το παράρτημά της XI, είναι παραδεκτή για την περίοδο μέχρι και το 2014.

85 Βεβαίως, όσον αφορά τη δεύτερη αιτίαση, η Επιτροπή δεν αναφέρθηκε σε συγκεκριμένες ημερομηνίες όσον αφορά την περίοδο κατά την οποία η Δημοκρατία της Βουλγαρίας παρέβη τις υποχρεώσεις της από το άρθρο 23, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/50.

86 Ωστόσο, λόγω του άμεσου συνδέσμου που υφίσταται με τη φερόμενη παράβαση του άρθρου 13, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/50, σε συνδυασμό με το παράρτημά της XI, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η αιτίαση που αντλείται από παράβαση του άρθρου 23, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής αφορά και την περίοδο μέχρι και το 2014.

87 Εξάλλου, όσον αφορά την ημερομηνία από την οποία στοιχειοθετείται η δεύτερη αιτίαση, από τη νομολογία που παρατίθεται στη σκέψη 52 της παρούσας αποφάσεως προκύπτει ότι το αντικείμενο της διαφοράς δεν μπορεί να καλύπτει υποχρεώσεις απορρέουσες από νέες διατάξεις, αντίστοιχες των οποίων δεν υπήρχαν στο αρχικό κείμενο της εν λόγω πράξεως.

88 Εν προκειμένω, το άρθρο 5 της οδηγίας 1999/30, σε συνδυασμό με το άρθρο 8 της οδηγίας 96/62, δεν καθόριζε ρητώς προθεσμία για την εκπόνηση των σχεδίων δράσεως. Συναφώς, όπως υποστηρίζει η Επιτροπή, η οδηγία 96/62 επέβαλλε απλώς στα κράτη μέλη την υποχρέωση να λάβουν, εντός εύλογης προθεσμίας, μέτρα με σκοπό την επίτευξη επιπέδου ποιότητας του αέρα σύμφωνα με τις οριακές τιμές για τις συγκεντρώσεις $ΑΣ_{10}$.

89 Αντιθέτως, το άρθρο 23, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας 2008/50 ορίζει ότι, σε περίπτωση υπερβάσεως των οριακών τιμών που ισχύουν για τις συγκεντρώσεις $ΑΣ_{10}$ μετά την προθεσμία που προβλέπεται για την εφαρμογή τους, τα σχέδια για την ποιότητα του αέρα θα θεσπίζουν κατάλληλα μέτρα ώστε η περίοδος υπερβάσεως να είναι «όσο το δυνατόν συντομότερη».

90 Υπό τις συνθήκες αυτές, με την εν λόγω απαίτηση τηρήσεως όσο το δυνατόν συντομότερης περιόδου υπερβάσεως, η διάταξη αυτή προβλέπει υποχρέωση για την οποία δεν υφίσταται αντίστοιχη υποχρέωση στην προγενέστερη νομοθετική ρύθμιση της Ένωσης, όπως η ίδια η Επιτροπή αναφέρει στο δικόγραφο της προσφυγής της.

91 Περαιτέρω, η ημερομηνία από την οποία τα κράτη μέλη πρέπει να τηρούν το άρθρο 23, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/50 απορρέει από το ίδιο το γράμμα της οδηγίας αυτής. Συγκεκριμένα, κατά το άρθρο 33 της εν λόγω οδηγίας, τα κράτη μέλη έπρεπε να θέσουν σε ισχύ τις νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις που απαιτούνται για να συμμορφωθούν προς την οδηγία πριν από τις 11 Ιουνίου 2010.

92 Επομένως, όπως επισήμανε η γενική εισαγγελέας στο σημείο 91 των προτάσεών της, η παράβαση του άρθρου 23, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/50 μπορούσε να διαπιστωθεί μόνο μετά την 11η Ιουνίου 2010.

93 Επομένως, η αιτίαση που αντλείται από παράβαση του άρθρου 23, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/50 είναι παραδεκτή όσον αφορά την περίοδο από 11 Ιουνίου 2010 μέχρι και το 2014.

Επί του βασίμου της δεύτερης αιτιάσεως

– Επιχειρήματα των διαδίκων

94 Κατά την Επιτροπή, όταν ένα κράτος μέλος παραβαίνει το άρθρο 13, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/50 και κατόπιν της παραβάσεως αυτής το εν λόγω κράτος μέλος, όπως εν προκειμένω η Δημοκρατία της Βουλγαρίας, παραλείπει επί επτά τουλάχιστον συναπτά έτη να θεσπίσει με τα σχέδιά του για την ποιότητα του αέρα όλα τα μέτρα για να συμμορφωθεί, το κράτος μέλος αυτό παραβαίνει

επίσης τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 23, παράγραφος 1, της ως άνω οδηγίας, δηλαδή, ειδικότερα, την υποχρέωση να μεριμνά ώστε η περίοδος υπερβάσεως να είναι όσο το δυνατόν συντομότερη.

95 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι τα σχετικά με το εθνικό επίπεδο μέτρα που περιέγραψε η Δημοκρατία της Βουλγαρίας με τις απαντήσεις της στην αιτιολογημένη γνώμη της 11ης Ιουλίου 2014 δεν έχουν μέχρι σήμερα εφαρμοστεί ή άρχισαν μεν να εφαρμόζονται, αλλά τα αποτελέσματά τους δεν είναι εμφανή, πράγμα που αποδεικνύει την ανεπάρκειά τους. Όσον αφορά τα μέτρα σε τοπικό επίπεδο, παρ' όλο που διαπιστώθηκε βελτίωση στον αριθμό των υπερβάσεων των ημερήσιων και ετήσιων οριακών τιμών για τις συγκεντρώσεις $ΑΣ_{10}$ στους περισσότερους δήμους, η κατάσταση εξακολούθησε, μέχρι την ημερομηνία ασκήσεως της υπό κρίση προσφυγής, να συνιστά διαρκή υπέρβαση και στις έξι ζώνες και οικισμούς της Βουλγαρίας.

96 Επομένως, κατά την Επιτροπή, τα μέτρα αυτά είναι ανεπαρκή ή ακατάλληλα για να μπορέσει η περίοδος υπερβάσεως να είναι «όσο το δυνατόν συντομότερη», κατά την έννοια του άρθρου 23, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/50.

97 Η Δημοκρατία της Βουλγαρίας προβάλλει ότι είχε την υποχρέωση, στο πλαίσιο ενός σχεδίου δράσης και βραχυπρόθεσμα, να λάβει μέτρα ικανά να μειώσουν στο ελάχιστο τον κίνδυνο υπερβάσεως των οριακών τιμών για τις συγκεντρώσεις $ΑΣ_{10}$, αλλά ότι η προθεσμία εντός της οποίας έπρεπε να μεριμνήσει ώστε η περίοδος υπερβάσεως των οριακών αυτών τιμών να είναι «όσο το δυνατόν συντομότερη» ποικίλλει αναλόγως των συγκεκριμένων περιστάσεων και ότι η Επιτροπή δεν της υπέδειξε την προθεσμία αυτή.

98 Εξάλλου, εφόσον το άρθρο 23, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, της οδηγίας 2008/50 προβλέπει ότι τα σχέδια διαβιβάζονται στην Επιτροπή το αργότερο δύο έτη μετά το τέλος του έτους κατά το οποίο παρατηρήθηκε η πρώτη υπέρβαση, η διετής αυτή προθεσμία έπρεπε να ληφθεί υπόψη για τον υπολογισμό του χρονικού διαστήματος που συνιστά την «όσο το δυνατόν συντομότερη» περίοδο υπερβάσεως.

99 Περαιτέρω, μολονότι η υποχρέωση τηρήσεως των οριακών τιμών για τις συγκεντρώσεις $ΑΣ_{10}$ διέπεται από το άρθρο 13, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/50, η υπέρβαση των τιμών αυτών αποτελεί απλώς την προϋπόθεση γενέσεως της υποχρεώσεως που προβλέπεται στο άρθρο 23, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής. Επομένως, οι προϋποθέσεις για τη διαπίστωση της παραβάσεως της διατάξεως αυτής είναι διαφορετικές από τις προϋποθέσεις για τη διαπίστωση της παραβάσεως του άρθρου 13 της οδηγίας 2008/50. Η Επιτροπή δεν προέβαλε όμως συγκεκριμένα επιχειρήματα για να αποδείξει την ύπαρξη παραβάσεως του άρθρου 23, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας 2008/50.

100 Όσον αφορά τα μέτρα που ελήφθησαν, όλοι οι Δήμοι της Βουλγαρίας στους οποίους διαπιστώθηκε η παράβαση είχαν εκπονήσει και εφαρμόσει σχέδια, ο τελικός σκοπός των οποίων ήταν η συμμόρφωση με τις διατάξεις της οδηγίας 2008/50, και θα κατέληγαν σε βελτίωση των στοιχείων σχετικά με την ποιότητα του αέρα. Σε εθνικό επίπεδο, η νομοθεσία τροποποιήθηκε τον Δεκέμβριο του 2015 προκειμένου να επισπευστεί η διαδικασία βελτιώσεως της ποιότητας του ατμοσφαιρικού αέρα. Για τον σκοπό της βελτιώσεως της ποιότητας του αέρα εγκρίθηκαν διάφορα προγράμματα σχετικά, μεταξύ άλλων, με τα συστήματα δημόσιων μεταφορών των πόλεων, την ενεργειακή απόδοση των κτιρίων, τη βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος και την αγροτική ανάπτυξη. Ομοίως, ελήφθησαν μέτρα για τη βελτίωση της συνδέσεως των κατοικιών με το δίκτυο διανομής φυσικού αερίου.

101 Τέλος, η Δημοκρατία της Βουλγαρίας προβάλλει ότι η εφαρμογή αυτών των μέτρων δεν έχει ακόμη ολοκληρωθεί και ότι τα νέα προγράμματα περιλαμβάνουν βραχυπρόθεσμα, μεσοπρόθεσμα ή μακροπρόθεσμα χρονοδιαγράμματα εφαρμογής, ανάλογα με το είδος των μέτρων. Όσον αφορά τον αριθμό των υπερβάσεων των οριακών τιμών για τις συγκεντρώσεις $ΑΣ_{10}$ και των μέσων επιπέδων των υπερβάσεων αυτών, η βελτίωση των αποτελεσμάτων είναι εμφανής.

– Εκτίμηση του Δικαστηρίου

102 Όπως προκύπτει από το άρθρο 23, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας 2008/50, όταν η υπέρβαση των οριακών τιμών για τις συγκεντρώσεις $ΑΣ_{10}$ σημειώθηκε μετά την προθεσμία που προβλέπεται για την εφαρμογή τους, το οικείο κράτος μέλος υποχρεούται να εκπονήσει σχέδιο για την ποιότητα του αέρα το οποίο πρέπει να πληροί ορισμένες απαιτήσεις.

103 Επομένως, το σχέδιο αυτό πρέπει να προβλέπει τα κατάλληλα μέτρα ώστε η περίοδος υπερβάσεως να είναι όσο το δυνατόν συντομότερη και μπορεί να περιλαμβάνει συγκεκριμένα πρόσθετα μέτρα για την προστασία των ευαίσθητων ομάδων του πληθυσμού, όπως τα παιδιά. Περαιτέρω, κατά το άρθρο 23, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, της οδηγίας 2008/50, το σχέδιο αυτό πρέπει να περιλαμβάνει τουλάχιστον τις πληροφορίες που αναφέρονται στο παράρτημα XV, τμήμα Α, της οδηγίας και μπορεί επίσης να περιέχει μέτρα σύμφωνα με το άρθρο της 24. Το εν λόγω σχέδιο κοινοποιείται αμελλητί στην Επιτροπή, το αργότερο δε δύο έτη μετά το τέλος του έτους κατά το οποίο παρατηρήθηκε η πρώτη υπέρβαση.

104 Κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, το άρθρο 23, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/50 έχει ευρύ πεδίο εφαρμογής καθόσον διέπει, χωρίς χρονικό περιορισμό, τις υπερβάσεις κάθε οριακής τιμής ρύπου η οποία τίθεται με την οδηγία αυτή, εφόσον έχει παρέλθει η προθεσμία για την τήρησή της, ανεξαρτήτως αν η σχετική προθεσμία ορίζεται από την ίδια την οδηγία ή έχει ταχθεί από την Επιτροπή βάσει του άρθρου 22 αυτής (βλ. απόφαση της 19ης Νοεμβρίου 2014, ClientEarth, C-404/13, EU:C:2014:2382, σκέψη 48).

105 Στο πλαίσιο της ερμηνείας της οδηγίας 96/62, το Δικαστήριο επισήμανε ότι τα κράτη μέλη έχουν μεν διακριτική ευχέρεια, πλην όμως το άρθρο 7, παράγραφος 3, της οδηγίας 96/62 θέτει για την άσκησή της όρια, των οποίων μπορεί να γίνει επίκληση ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων προκειμένου τα μέτρα που πρέπει να περιέχει το σχέδιο δράσεως να προσαρμοστούν στον σκοπό μειώσεως του κινδύνου υπερβάσεως και περιορισμού της διάρκειάς του, λαμβανομένης υπόψη της ισορροπίας που πρέπει να εξασφαλιστεί μεταξύ του σκοπού αυτού και των διαφόρων εμπλεκομένων δημοσίων και ιδιωτικών συμφερόντων (βλ. απόφαση της 25ης Ιουλίου 2008, Janecek, C-237/07, EU:C:2008:447, σκέψεις 45 και 46).

106 Όπως επισήμανε η γενική εισαγγελέας στο σημείο 96 των προτάσεών της, η ίδια προσέγγιση πρέπει να ακολουθηθεί όσον αφορά την ερμηνεία του άρθρου 23, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/50. Επομένως, τα σχέδια για την ποιότητα του αέρα μπορούν να εκπονηθούν μόνο βάσει της ισορροπίας μεταξύ του σκοπού της μειώσεως του κινδύνου ρυπάνσεως και των διαφόρων εμπλεκομένων δημοσίων και ιδιωτικών συμφερόντων.

107 Συνεπώς, το γεγονός ότι ένα κράτος μέλος υπερβαίνει τις οριακές τιμές για τις συγκεντρώσεις $ΑΣ_{10}$ δεν αρκεί αφ' εαυτού για να θεωρηθεί ότι το κράτος μέλος αυτό παρέβη τις υποχρεώσεις του άρθρου 23, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/50.

108 Υπό τις συνθήκες αυτές, πρέπει να εξετασθεί, με ανάλυση κατά περίπτωση, αν τα σχέδια που εκπόνησε το οικείο κράτος μέλος συμμορφώνονται με την εν λόγω διάταξη.

109 Συναφώς, από το άρθρο 23, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/50 προκύπτει ότι ναι μεν τα κράτη μέλη διαθέτουν κάποιο βαθμό διακριτικής ευχέρειας όταν αποφασίζουν ποια μέτρα θα λάβουν, πλην όμως τα μέτρα αυτά πρέπει, εν πάση περιπτώσει, να εξασφαλίζουν ότι η περίοδος υπερβάσεως των οριακών τιμών θα είναι η συντομότερη δυνατή (απόφαση της 19ης Νοεμβρίου 2014, ClientEarth, C-404/13, EU:C:2014:2382, σκέψη 57).

110 Κατά τη Δημοκρατία της Βουλγαρίας, για να καθοριστεί αν τηρήθηκε η προϋπόθεση κατά την οποία η περίοδος υπερβάσεως είναι η συντομότερη δυνατή, πρέπει να ληφθεί υπόψη η προβλεπόμενη στο άρθρο 23, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, της οδηγίας 2008/50 διετής προθεσμία για τη διαβίβαση των σχεδίων στην Επιτροπή η οποία αρχίζει μετά το τέλος του έτους κατά το οποίο παρατηρήθηκε η πρώτη υπέρβαση.

111 Η επιχειρηματολογία αυτή δεν μπορεί να γίνει δεκτή.

112 Συγκεκριμένα, όπως προκύπτει από το γράμμα του άρθρου 23, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/50, καθώς και από την οικονομία της διατάξεως αυτής, η υποχρέωση κατά την οποία η περίοδος υπερβάσεως πρέπει να είναι η συντομότερη δυνατή είναι ανεξάρτητη από την υποχρέωση διαβιβάσεως των σχεδίων στην Επιτροπή. Επομένως, το άρθρο 23, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, της οδηγίας αυτής ουδόλως παρέχει πρόσθετη προθεσμία στο οικείο κράτος μέλος για να λάβει τα κατάλληλα μέτρα και για να παραγάγουν τα μέτρα αυτά αποτελέσματα.

113 Εν προκειμένω, όπως προκύπτει από τη σκέψη 78 της παρούσας αποφάσεως, η Δημοκρατία της Βουλγαρίας παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 13, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/50, σε συνδυασμό με το παράρτημά της XI, σε όλες τις ζώνες και τους οικισμούς για οκτώ συναπτά έτη.

114 Από τις 11 Ιουνίου 2010, ημερομηνία κατά την οποία η Δημοκρατία της Βουλγαρίας έπρεπε να έχει θέσει σε ισχύ τις νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις που απαιτούνται για να συμμορφωθεί προς την οδηγία 2008/50, κατά το άρθρο 33, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής, το εν λόγω κράτος μέλος ήταν υποχρεωμένο να λάβει και να θέσει σε εφαρμογή, το συντομότερο δυνατό, τα κατάλληλα μέτρα, κατ' εφαρμογή του άρθρου 23, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας.

115 Όμως, ακόμη και το 2014 σημειώθηκε υπέρβαση των ημερήσιων και των ετήσιων οριακών τιμών για τις συγκεντρώσεις $ΑΣ_{10}$ στο σύνολο των έξι ζωνών και οικισμών της Βουλγαρίας, δηλαδή τρία και πλέον έτη μετά την εκπνοή της προθεσμίας μεταφοράς στην εσωτερική έννομη τάξη της οδηγίας 2008/50. Η υπέρβαση των οριακών τιμών εξακολουθεί επομένως να είναι συστηματική και διαρκής στο κράτος μέλος αυτό, παρά τις υποχρεώσεις που υπέχει το εν λόγω κράτος μέλος από την οδηγία 2008/50.

116 Εξάλλου, όπως επισήμανε η Δημοκρατία της Βουλγαρίας και όπως προκύπτει από τη σκέψη 100 της παρούσας αποφάσεως, η εθνική νομοθεσία τροποποιήθηκε για να επισπευσθεί η διαδικασία βελτιώσεως της ποιότητας του ατμοσφαιρικού αέρα μόλις τον Δεκέμβριο του 2015.

117 Η κατάσταση αυτή αποδεικνύει αφ' εαυτής, χωρίς να απαιτείται να εξεταστεί λεπτομερώς το περιεχόμενο των σχεδίων που εκπόνησε η Δημοκρατία της Βουλγαρίας, ότι, εν προκειμένω, το κράτος μέλος αυτό δεν εφάρμοσε κατάλληλα και αποτελεσματικά μέτρα ώστε η περίοδος υπερβάσεως των οριακών τιμών που ισχύουν για τις συγκεντρώσεις $ΑΣ_{10}$ να είναι «όσο το δυνατόν συντομότερη», κατά την έννοια του άρθρου 23, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας 2008/50.

118 Υπό τις συνθήκες αυτές, η δεύτερη αιτίαση της Επιτροπής πρέπει να γίνει δεκτή.

119 Κατόπιν των προεκτεθέντων, διαπιστώνεται ότι η Δημοκρατία της Βουλγαρίας:

— λόγω της συστηματικής και διαρκούς, από το 2007 μέχρι και το 2014, μη τηρήσεως των ημερήσιων και ετήσιων οριακών τιμών που ισχύουν για τις συγκεντρώσεις $ΑΣ_{10}$ στις ζώνες και στους οικισμούς BG0001 Σόφια, BG0002 Πλόβντιφ, BG0004 βόρεια Βουλγαρία, BG0005 νοτιοδυτική Βουλγαρία και BG0006 νοτιοανατολική Βουλγαρία·

— λόγω της συστηματικής και διαρκούς, από το 2007 μέχρι και το 2014, μη τηρήσεως της ημερήσιας οριακής τιμής που ισχύει για τις συγκεντρώσεις $ΑΣ_{10}$ στη ζώνη BG0003 Βάρνα και της ετήσιας οριακής τιμής κατά τα έτη 2007, 2008 και 2010 έως και 2014, στην ίδια ζώνη BG0003 Βάρνα,

παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 13, παράγραφος 1, σε συνδυασμό με το παράρτημα XI της οδηγίας 2008/50, και

— λόγω του ότι οι υπερβάσεις των ημερήσιων και ετήσιων οριακών τιμών για τις συγκεντρώσεις $ΑΣ_{10}$ εξακολούθησαν σε όλες τις ως άνω ζώνες και οικισμούς, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 23, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας αυτής, και ειδικότερα την υποχρέωση να μεριμνά ώστε η περίοδος υπερβάσεως να είναι όσο το δυνατόν συντομότερη, όσον αφορά την περίοδο από τις 11 Ιουνίου 2010 έως και το 2014.

Επί των δικαστικών εξόδων

120 Δυνάμει του άρθρου 138, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα, εφόσον υπήρχε σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου. Δεδομένου ότι η Επιτροπή ζήτησε την καταδίκη της Δημοκρατίας της Βουλγαρίας στα δικαστικά έξοδα και η τελευταία ηττήθηκε κατά το ουσιώδες μέρος των ισχυρισμών της, η Δημοκρατία της Βουλγαρίας πρέπει να καταδικαστεί στα δικαστικά έξοδα.

121 Κατ' εφαρμογή του άρθρου 140, παράγραφος 1, του ίδιου Κανονισμού, κατά το οποίο τα κράτη μέλη που παρενέβησαν στη δίκη φέρουν τα δικαστικά τους έξοδα, η Δημοκρατία της Πολωνίας φέρει τα δικαστικά της έξοδα.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τρίτο τμήμα) αποφασίζει:

1) Η Δημοκρατία της Βουλγαρίας:

— λόγω της συστηματικής και διαρκούς, από το 2007 μέχρι και το 2014, μη τηρήσεως των ημερήσιων και ετήσιων οριακών τιμών που ισχύουν για τις συγκεντρώσεις $ΑΣ_{10}$ στις ζώνες και στους οικισμούς BG0001 Σόφια, BG0002 Πλόβντιφ, BG0004 βόρεια Βουλγαρία, BG0005 νοτιοδυτική Βουλγαρία και BG0006 νοτιοανατολική Βουλγαρία·

— λόγω της συστηματικής και διαρκούς, από το 2007 μέχρι και το 2014, μη τηρήσεως της ημερήσιας οριακής τιμής που ισχύει για τις συγκεντρώσεις $ΑΣ_{10}$ στη ζώνη BG0003 Βάρνα και της ετήσιας οριακής τιμής κατά τα έτη 2007, 2008 και 2010 έως και 2014, στην ίδια ζώνη BG0003 Βάρνα,

παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 13, παράγραφος 1, σε συνδυασμό με το παράρτημα XI της οδηγίας 2008/50/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 2008, για την ποιότητα του ατμοσφαιρικού αέρα και καθαρότερο αέρα για την Ευρώπη, και

— λόγω του ότι οι υπερβάσεις των ημερήσιων και ετήσιων οριακών τιμών για τις συγκεντρώσεις $ΑΣ_{10}$ εξακολούθησαν σε όλες τις ως άνω ζώνες και οικισμούς, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 23, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας αυτής, και ειδικότερα την υποχρέωση να μεριμνά ώστε η περίοδος υπερβάσεως να είναι όσο το δυνατόν συντομότερη, όσον αφορά την περίοδο από τις 11 Ιουνίου 2010 έως και το 2014.

2) Η Δημοκρατία της Βουλγαρίας φέρει τα δικαστικά της έξοδα και καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

3) Η Δημοκρατία της Πολωνίας φέρει τα δικαστικά της έξοδα.

(υπογραφές)